

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ
ВАЗИРЛИГИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ АГРАР
УНИВЕРСИТЕТИ**

МУСТАКИЛ ИШ

Мавзу: Шолини етиштириш технологияси.

Бажарди: _____
Текширди: _____

ТОШКЕНТ 2014

Режа:

- 1. Шолини алмашлаб экишдаги ўрни ,ўғитлаш ва ерни экишга тайёрлаш.*
- 2. Шолини экиш-уруғни экишга тайёрлаш, экиш муддатлари,усуллари ва меъёри.*
- 3. Шолини парвариш қилиш*

1.Шоли етиштиришда алмашлаб экишни ахамияти катта.Ўзбекистон шолчилик илмий текшириш институти маълумотларига қараганда 4 ва 6 далали алмашлаб экишда 40-60 ц дан ҳосил олинган бўлса сурункасига шоли экилганда 25-27ц ҳосил олинган.

Алмашлаб экишда шоли дон-дуккакли ўсимликлардан,кузги буғдой каби экинлардан кейин экилади.

Шоли экиш учун ерни ишлаш кузги шудгорлашдан бошланади.Ерни кузда хайдаш шоли ҳосилдорлигини оширишда катта аҳамиятга эга. Экишдан олдин ер текисланади, машинада шоли экиладиган майдонларда бир йўла ғалтаклаш ишлари билан қўшиб олиб бориш мумкин.

Ерни ишлашда қатор машиналар жумладан: КФС-2,4, КФС-3,6, ОРН - 1,6 маркали культиваторлар қўллаш мумкин.

Шоли ўғитга талабчан гектаридан 40-50 ц шоли етиштириш учун қорақолпоғистоннинг янги ўзлаштирилган ерларида 100-120 кг азот ва фосфор солинади.Иккинчи йили ҳар иккала ўғит солиш меъёри гектарига 120-150 кг гача етказилади.Эскидан хайдалиб келинаётган ўтлоқи тупроқларда ҳар гектарига 180кг азот,120кг фосфор солинади.

2. Уруғлик шоли экишдан олдин махсус машиналарда тозаланган ва давлат андозасига жавоб бориш керак.Шоли тупроқ ва сув ҳарорати 12 га етганда яъни совуқ бўлиш ҳавфи ўтиб кетгандан кейин экилади. Лекин асосан дуварак ва сув ҳарорати 14-16 га етганда ёппасига экиш бошланади.Шоли экишни нихоятда қисқа муддатларда узоғи билан 10-15 кун ичида экишни тугаллаш лозим.Шоли машиналарда оддий усулда қаторлаб ва сочма қилиб экилади. Ҳозирги пайтда Ўзбекистонда дон сеялкасида қаторлаб экиш кенг тарқалган. Сув бостиришдан олдин шолени ёппасига қаторлаб қатор ораси 15 ёки 7,5 см қилиб СУ-4,2 СУБ-48,СЗБ-3,6 русумли дон сеялкаларидан фойдаланилади Шолини дон сеялкасида қаторлаб экиб уруғни тупроқни табиий намига ундириб олиш шоли етиштиришда янги прогрессив усуллардан ҳисобланади.Шолини самолётда ҳам экиш мумкин.Шоли экиш меъёри ўсимликларни кўчат қалинлигини белгилайди,экиш меъёри шоли

навининг биологик хусусиятларига, тупроқни унумдорлигига, экиш муддатига ва усулига боғлиқдир. Ўзбекистон шароитида гектарига 5-7,5 мл донагача шоли экилганда яъни хар кв.м. ерда ўримга қадар 250-350 туп атрофида ва 450-500 та унумдор рўвакли поя бўлган тақдирда шолдан мўл ҳосил олинади. Экиш меъёри уруғликнинг вазнига қараб белгиланадиган бўлса бу кўрсаткич уруғнинг хўжалик жиҳатидир 100% яроқлигича ва 1000 дона уруғнинг вазнига қараб ҳисоблаб чиқарилади.

3. Ўзбекистон шароитида доимий сув бостириб суғориш усули қўлланилади. Бунда шоли экишдан олдин ёки экиб бўлиш биланок полларга сув бостирилади ва доннинг мум пишиқлик давригача шу ҳолатда сақланади. Ўзбекистондаги шоликор хўжаликларда ҳозиргача ана шу усул қўлланилиб келинади. Бундан ташқари шоли экиладиган янги ерларни шоли қисқа муддат сув бостириб суғориш усули ҳам қўлланилади. Бу усул уруғни машинада экишда қўлланилади. Уруғ экилгандан кейин полларга дархол сув бостирилади ва 3-5 кунгача сув қатлами 5-6 см қалинликда сақлаб турилади, сўнгра сув тўхтатилади. Уруғ униб чиққандан сўнг сув бостирилиб охиригача шоли сувда ўсади

4. Шоли кўчат усулида етиштирилганда уруғни экканга нисбатан кўпгина афзалликларга эга.

1. Шоли уруғи кўчатхонага экилиши муносабати билан кеч кузга қолмасдан етиштириб олиш имконияти тугилади.

2. Кўчат усули хар бир ердан унумли фойдаланиб икки марта ҳосил олишга имкон беради.

3. Шоли уруғи 60-70% иқтисод қилинади.

4. Шолнинг ўсув даврининг 30-35 куни кўчатхонада ўтиши муносабати билан сув сарфи 20-25% тежалади.

5. Шоли ҳосилдорлиги эса уруғ билан экишга нисбатан 15-30% юқори бўлади.

Шолини бу усули такрорий экин сифатида экишда қўлланилади. Бунда кўчатхоналарга 20-30 майда уруғ экилади. Асосий майдонга 20-30 июнда кўчат кўчириб ўтказилади. Бунда кўчатхоналарга гектар ҳисобида 20-25 млн.

дона уруғ ёки 650-750 кг шоли уруғи сепилади. Агар шоли қўлда экиладиган бўлса уруғлик шолини намлаб олиб экилади. Кўчатхонада шоли нихолини олишда сув тизими ва бошқа амалий ишлар умумий тавсия этилган агротехника асосида олиб борилади.

Кўчатхонада шоли 30-40 кунлик муддатда кўчат қилиш учун тайёр холга келади. Кўчатлар асосий майдонга бир уяга 1-2 кўчат экилади. Уя оралиги 10-15 см қилиб экилади., кўчат қилингандан сўнг сув бостирилади.

5. Шоли ҳосилини йигиштириб олиш учун далани шунга тайёрлаш керак. Шоли донининг сут пишиш даврида полларга кираётган сув камайтиради ва мум пишиш даврида умуман тўхтатади. Доннинг 85-90% тўла пишиш даврида шолини ўришга киришилади. Шоли ички муддатларда ўрилса доннинг тўкилиши натижасида ҳосил камаяди ва шоли узок вақт туриб қолса доннинг сифати пасаяди.

Шоли олдин ЖНУ -4, ЖВН-6, машиналарида ўрилади, ўриш баландлиги 15-20 см бўлади. Сўнгра далада қуритилгандан сўнг комбайнларда янчиб олинади.

Адабиётлар:

1. *П.П.Вавилов -Растениеводство М.,Колос.1986.*
2. *В.Н.Чирков-Ўсимликишунослик/практикум Т.,Ўқитувчи.1978.*
3. *Б.Виноградов,Х.Атабаева,А.Дементьева-РастениеводствоТ., Мехнат.1987.*
4. *В.Н.Чирков-Дон экинлари Т., Ўқитувчи-1975.*
5. *Технические культуръ М., ВО Агропромиздат, 1986.*
6. *К.Н.Кеферов Биологические основъ растениводства. М., Вўсхая школа, 1975.*
7. *Д.Зауров, М.Сборшикова, Рисоводство, Т., Мехнат, 1989.*
8. *Д.Т.Абдукаримов, С.Х. Хушвақтов, Э.У.Умурзоқов, Тамакичилик, Т., Мехнат, 1985.*